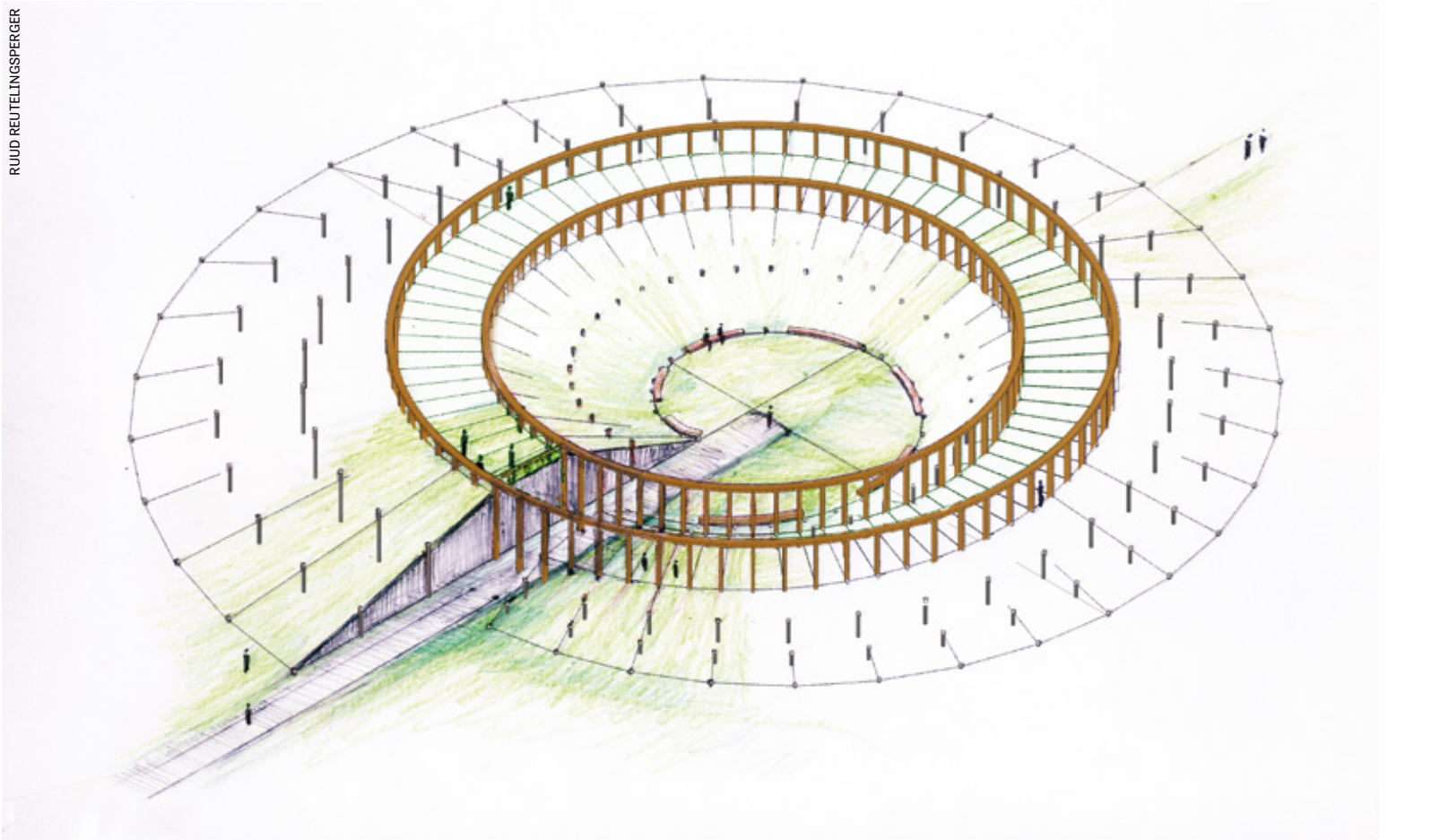

Onderweg naar de Terp van de Toekomst

Volgend jaar start de aanleg van de Terp van de Toekomst in het buitendijkse land van Noord-Friesland. Dit plan van de bewoners van het terpdorp Blije versterkt de oude relatie tussen de Waddenzee en het binnendijkse gebied. Een wandeling naar de locatie van deze Terp fan de Takomst kun je nu al maken.

TEKST: HANS REVIER FOTO'S: SIJKA RISPENS

Aan de voet van de hoogste terp van Nederland in Hegebeintum (zie kader) heb ik afgesproken met Marie-Louise Meuris en Harry Feenstra, inwoners van het nabijgelegen dorpje Blije. Beiden zijn nauw betrokken bij de Terp van de Toekomst (Terp fan de Takomst) en de wandelroute langs deze terp. In 2011 stelden de inwoners van Blije in de dorpsvisie dat ze meer met het gezicht naar de Waddenzee toe wilden leven, wonen en werken. Zo ontstond het idee om buitendijks een belevingsplek te maken in de vorm van een terp. Meuris was actief in Dorpsbelang Blije en omgeving en is nu projectleider Terp van de Toekomst. Rond dit idee ontstond een samenwerking met voormalig Oerol-directeur Joop Mulder. Zijn kunst- en cultuurprogramma Sense of Place, culturele landschapsprojecten die het verhaal van de Wadden vertellen, sloot goed aan bij dit project. Maar het plan om de Terp van de Toekomst al tijdens Leeuwarden 2018 te openen was te ambitieus.

Wel symboliseerden de inwoners van Blije in 2018 met de manifestatie Wy wolle ús klaai werom (wij willen onze klei terug) de geschiedenis van de terpen in Noord-Friesland. Voor een groot deel zijn die afgegraven en is de vruchtbare terp-aarde verkocht. 'Wij gingen met kruiwagens en een fanfare door het centrum van Leeuwarden', herinnert Feenstra zich met een glimlach. Meuris benadrukt dat de terp ook een toekomstvisie symboliseert. 'In plaats van met dijken te vechten tegen de zee, kun je met de bouw van terpen je aanpassen aan een stijgende zeespiegel.'

9 landmarks, 9 verhalen

Feenstra is als kenner van het Friese kustgebied bij het project betrokken. 'De verhalen liggen hier voor het oprapen. Op de nieuwe terp willen we die oude verhalen vertellen, maar ook nieuwe verhalen doen ontstaan.' De wandel- en fietsroute van de historische terp van Hegebeintum naar de locatie van Terp van de Toekomst vertelt

die verhalen. In het nieuw te bouwen bezoekerscentrum - in maart 2021 gaat het weer open - komt onder meer een archeologische expositie over terpen en de grafcultuur uit de terpentijd. Van het bezoekerscentrum in Hegebeintum loopt de route verder richting het dorp Blije. Negen landmarks, 5 meter hoge palen met windvanen, markeren de route. Elke windvaan symboliseert een bijzonder verhaal. Zo passeren we de Harsta State, die stamt uit 1511 en nu een fraaie landschapstuin kent. Verderop slaan we rechtsaf een kaarsrecht schelpenpad op. Dit is een deel van het tracé van het Dockumer Lokaeltsje, de stoomtreinverbinding tussen Leeuwarden en Dokkum. Via deze voormalige spoorlijn lopen we langs een nog als station te herkennen gebouw het terpdorp in. Een opvallend pleintje herinnert aan de tijd dat Blije door een vaart verbonden was met de Dokkumer Ee. Hier was ooit de haven en meerden de skûtsjes af vlakbij het café. >

- DE HOOGSTE TERP VAN NEDERLAND -

De terp van Hegebeintum is 9 meter hoog en domineert het uitgestrekte kustlandschap ten noordoosten van Leeuwarden. Oorspronkelijk had de terp een oppervlakte van 9,5 hectare en een doorsnede van 300 meter. In 1904 is men ook op deze terp begonnen met het afgraven van de vruchtbare terp-aarde. Alleen het gedeelte waarop de kerk is gebouwd, de toegangswegen en de boerderijen op de terpfanken zijn gespaard. De steile kanten van de graafwerkzaamheden zijn aan de noordoostzijde nog steeds goed zichtbaar.

De Romaanse kerk is in de 11e of begin 12e eeuw opgetrokken uit tufsteen. Tijdens het afgraven van de terp-aarde kwamen tal van waardevolle en archeologisch interessante voorwerpen tevoorschijn. Een gouden mantelspeld uit de 7e eeuw is de meest bijzondere vondst, die in het Fries museum terecht is gekomen. Uit de archeologische vondsten kon men reconstrueren dat de terp en daarmee de bewoning van dit deel van Friesland zeer ver teruggaat, waarschijnlijk tot in de 6e eeuw voor Christus. De werkzaamheden in 2015 gaven

archeologen de kans grondboringen te verrichten. Uit een analyse van de verschillende lagen uit de 9 meter lange boorkernen kon men reconstrueren dat de terp een agrarische nederzetting binnen een intensief geëxploiteerde kwelder vormde, totdat de terp zelf als akkerareaal in gebruik werd genomen. De onderzochte boorkernen zullen in het nieuwe bezoekerscentrum te zien zijn. Het bezoekerscentrum opent waarschijnlijk in maart 2021 zijn deuren. Zie ook: www.hegebeintum.info.

Een straat eerder is op een lage terp de Nicolaaskerk gebouwd. Deze laatgotische kerk stamt uit de 16e eeuw en verving de Romaanse kerk uit de 13e eeuw, waarvan de toren is blijven staan. In de kerk is Janke van Unema begraven die op een locatie even buiten het dorp de gelijknamige state bewoonde. Op zijn grafsteen is een ridder in volle wapenuitrusting te zien. Unema behoorde namelijk tot de Friese adel en streed tegen vreemde overheersers. In 1516 werd de Unema State door de Saksen belegerd, maar met behulp van trouwe dorpelingen sloeg hij de aanval af en belegerde hij op zijn beurt Dokkum en Leeuwarden. Hij kon de steden echter niet innemen, sloeg op de vlucht en werd op Urk gevangen genomen. Daar wist de Friese vrijheidsstrijder Grote Pier hem uiteindelijk te bevrijden.

Buiten de dijken

We steken de drukke autoweg Stiens-Holwerd over en passeren de plek waar ooit de Unema State stond. Via een smal weggetje gaan we richting de deltidijk

die als een groene muur aan de horizon verschijnt. Het is oogsttijd en trekkers met aardappelen en suikerbieten rijden af en aan. Via een trap beklimmen we de negen meter hoge dijk en kijken uit over het buitendijkse land. Voor ons ligt de zomerpolder, met daarachter de landaanwinningswerken. De zomerkade, een wat lagere dijk, beschermt de zomerpolder tegen het wassende water. Slechts enkele malen per jaar, bij springtij en harde noordwesten wind, kan het zeewater de polder hier overstromen. Groepen steltlopers vliegen op, waarschijnlijk opgejaagd door een bruine kiekendief. 'Goudplevieren of op z'n Fries wilsters', weet Feenstra. Deze doortrekkers kunnen in de herfst in grote groepen Noord-Friesland Buitendijks aan doen. Achter de zomerkade ontvouwt zich het kleurenpalet van de kwelders. De zeekraal vertoont al de roodbruine herfstkleuren, afgewisseld met het grijsgroen van de zeealsem en het voorzichtige paars van de zeeasters. Zo'n 600 meter verderop wordt de Terp van de Toekomst aangelegd.

Cirkelvormig kleilichaam

Over de aanleg en onderhoud van de terp is druk overleg geweest en zijn inmiddels de noodzakelijke vergunningen aangevraagd. 'Met It Fryske Gea, de natuurbeheerder van het gebied en partner in het project, werken we heel goed samen', licht Meuris toe. 'We zorgen dat we zo min mogelijk verstoren en natuurlijk beginnen we pas na het broedseizoen met de werkzaamheden.'

De initiatiefnemers zijn ook niet bang dat het ontzettend druk gaat worden. 'We mikken toch echt op de mensen die in alle rust, zonder al te veel voorzieningen natuur en landschap willen beleven. En we geleiden de bezoekers via een aan te leggen pad.' Volgend jaar gaat de bouw beginnen. Eerst wordt de omtrek met behulp van palen neergezet. Dan wordt de klei aangebracht. 'We hebben daarvoor grond genoeg. Bij het onderhoud van de afwateringssloten en andere werkzaamheden komt voldoende vrij om de terp aan te leggen', vertelt Feenstra.

Het ontwerp is door kunstenaarscollectief Observatorium samen met de bewoners van Blije gemaakt. Het kleilichaam is cirkelvormig. Door een poort betreed je een door palen geflankeerde zuilengang die, naarmate de terp in hoogte toeneemt, steeds lager wordt: van circa 5 meter naar 1 meter op de top. Daar kun je op een balustrade leunen en genieten van het uitzicht. Een cirkel van banken in de terp beschut je tegen de wind.

Volgend jaar start de bouw. Men hoopt de Terp van de Toekomst in 2022 tijdens de Friese triënnale, het vervolg op Leeuwarden 2018, met trots te kunnen presenteren, om vervolgens tijdens de landelijke landschapstriënnale in 2023 een internationaal publiek te trekken. 🐾

Ruim baan voor de jeugd! Altijd in het hart van het WADDENmagazine: vier jeugdpagina's. Dat geeft jonge (en óók oudere) leden de kans even snel waddeninformatie te tanken.

HEB JE EEN VRAAG, OPMERKING, GOED IDEE? SCHRIJF, BEL OF MAIL NAAR: WADDENVERENIGING POSTBUS 90, 8860 AB HARLINGEN TEL.: 0517-493693 E-MAIL: INFO@WADDENVERENIGING.NL WIL JE DE DIGITALE JEUGD NIEUWSBRIEF ONTVANGEN EN NOG MEER INFORMATIE? GA DAN NAAR WWW.WAD4U.NL EN MELD JE AAN!

TEKST: LIDEWIJ KEMME

De zeehond is het grootste roofdier van Nederland. Hij jaagt op grote vissen, die zelf weer kleinere vissen eten. Die kleinere vissen eten misschien garnalen, of larven van zeedieren, terwijl die zich voeden met plantaardig voedsel zoals algen. Een ketting van eten en opgegeten worden: een voedselketen.

De zeehond staat aan het eind van een keten, zoals alle grote roofdieren die zelf niet door een ander gegeten worden. In de Waddenzee hoeft de zeehond niet bang te zijn voor orka's, zoals in de oceaan, anders zouden die aan kop gaan en niet de zeehond. Aan de basis van de keten vinden we heel veel piepkleine organismen (levende wezens). Het begin van iedere voedselketen bestaat altijd uit organismen die hun voeding uit zonlicht en mineralen halen en niet uit andere organismen. Op het land kan dat gras zijn, in de zee zijn dat algen en wieren. Je kunt een voedselketen tekenen door de dieren en planten met pijlen te verbinden. Maar vaak komen ze voor in meerdere ketens. Als je die bij elkaar zet en dan de pijltjes trekt, ontstaat er een netwerk van lijnen: het voedselweb.

...EN HÉÉÉÉÉÉÉÉÉÉÉÉEL VEEL ALGEN AAN HET BEGIN

Je moet er oog voor hebben om ze te zien, die kleinste organismen uit de voedselketen. De bruingroene laag op een wadplaat bestaat bijvoorbeeld uit algen, die door kleine wadslakjes gegeten worden. Door een microscoop zie je kiezelwieren in een druppel zeewater. Ze hebben een hard skeletje van kiezel met allerlei vormen. Vuursteen is heel lang geleden ontstaan uit ontelbare skeletjes van kiezelwieren in de oceanen. Allerhande kleine larfjes zwemmen rond en eten deze wieren. En die zijn weer een lekker hapje voor de dieren van de volgende schakel in de voedselketen.

Kijk op www.waddenvereniging.nl/onderzoekers voor links naar filmpjes en meer.

WIM VAN EGMOND

